

To Breve fra Biskop Nikolai Edinger Balle til Kronprins Frederik fra 1807.

I.

Deres Kongelige Høyhed. Naadigste Kron Prinds og Herre.

Ved min Naadigste Herres hulde Omhu for mit og mine 5 uforsørgede Børns Vel, er i Følge Kgl. Resolution, mig kundgjort fra det Danske Cancellie under 21 April 1804, allernaadigst tillagt efter min Død, mine 4 uforsørgede Døtre, og min ene uforsørgede Søn, til deres Underholdning, deels af den Kgl: Kasse et Bidrag af 550 rd: forsaavidt ikke noget deraf aarlig kunde udredes af Postpensionskassen, deels 600 rd: aarlig af Bispe-Embedet, i alt 1150 rd: med tilføjet Betingelse:

At den Besparelse, som maatte opkomme ved Børnenes Død, Døttrenes Giftermaal, eller naar Sønnerne opnaaer Officers Gage, først skal komme den kgl. Kasse, indtil Beløbet af samme Bidrag, tilgode¹⁾.

Der gives en dobbelt Anledning til Besparelse, førend jeg ved Døden er afgaaet.

- 1) Ved min elskte Datters *B o l e t t e C h a r l o t t e s*²⁾ Dødsfald den 10 Jan: sidstleden, efter langvarig Bryst-Svagthed i sit 21de Aar paa 10 Dage nær. Pigen var yndig, god og blid. Jeg frister min tunge Skiebne, ikke uden dyb Sorg og vemodsfuld Længsel efter at sees igien, som var hendes og min Trøst ved sidste Afsked. Dog! jeg ihukommer Min Naadigste Herres meere prøvede Taalmodighed — og tier.
- 2) Ved min Søns *L u d v i g E d i n g e r s* Udtrædelse fra Søe-Etaten.

¹⁾ Sagens Akter Danske Kanc. I. Departements Breve 1804 559 b. Sager til Finanskollegiet 1804, 1601. Der bevilgedes den yngste Søn Ludvig Edinger (1794—1837), da paa Søkadetakademiet, senest Ritmester ved Prins Frederiks Reg., indtil han fik Gage 300 Rdlr., den ældste Datter Bolette Charlottes, da sygelig, 250 Rdlr. aarlig, de andre Døtre, den næstældste, 17 Aar, indskreven i Prinsesse Charlottes Stiftelse, 200 Rdlr., den tredje, indskreven i Estvadgaard, indtil hun fik Hævning samme Sum, den yngste, indskreven i Roskilde, til hun blev gift eller fik fuld Hævning ligeledes 200 Rdlr. — Nærværende Breve i Kronprinsens civile Departements Arkiv (Rigsarkivet).

²⁾ Hun siges, L. E. Grandjean, N. E. Balles Slægt, 1922, S. 52, at have druknet sig efter en ulykkelig Kærlighedshistorie, hvad der efter ovenstaaende stærkt maa betvivles.

Han befandtes, efter Veyledelse af erfarne Officerer i fem Maaneder, skjønt der i fleere Aar tilforn var arbejdet med ham i Arithmetik og Mathematik, ikke at besidde enten det Hoved, eller det Mod, som Kgl. Majestæts Søe-Tieneste udfordrer. Baade Samvittighed og Ære forbyder mig, at stille svage Siæle til Værn for Konge og Fædreneland. Mine to drabelige Sønners Aand, Christian¹⁾ og Peder²⁾, besiæler ham ikke, ey heller en Faders Raskhed blevet forplantet paa ham. Jeg har da nu bestemt ham for et Apothek. Men før han har fyldt sit femtende Aar, tages han ikke i Lære. Han er for kort siden indgaaet i sit 13de Aar.

Naadigste Herre! Dersom jeg dør forinden, er Drengen forladt. Hans uformuende Familie kan ikke hielpe ham, og efter mig arver han intet. Min heele Velfærd ligger begravet i mit Bibliothek, som bestaaer af Verker, for hvilke vor nyere formeentlige Opklarelse levner intet Værd tilovers.

Min allerdyrebareste Velgiører og eneste trygge Tilflugt, næst Gud i Himlen! Leg Naade til Naade, og lad min Dreng beholde sit Haab om Deeltagelse med sine tre endnu levende Søstre i sin bestemte allerhøyeste Naadesbeviisning, indtil han er kommet i Vey, hvorpaa han selv kan erhverve sig det fornødne.

At jeg saa tit maae besvære D. K. H. med mine Familie-Sorger, stemmer ikke overeens med den allerunderdanigste Beskedenhed, mit Hierte føler, og bør føle. Men var det ikke vor sieldne Fyrste, jeg havde at nærme mig til, hvis ubegrændsede Mildhed og Gavnelyst drager os alle til sig, som tillidsfulde Børn til deres eyegode Fader, skeede det heller ikke. Tilgivelse og Skaansel er jeg forvisset om.

Gud opholde og velsigne min Allerbeste Herre til seneste Efterslægt. Jeg lever og dør med uforrykkeligste Siæls Hengivenhed.

Deres kongelige Høyhed Min Naadigste
Herres Allerunderdanigste og
Troeplichtskyldigste Tiener

Nic. Edinger Balle.

Kiøbenhavn d. 13 Jan: 1807.

Suppliken bærer Kronprinsens egenhændige Paaskrift: bevilges og expederes med næste Post.

¹⁾ Christian (* 1774), faldt 1809 som Kaptajn ved et østrigsk Kyradsereg. (se L. Koch, N. E. Balle, 218 ff.).

²⁾ Peder † 1835 som Major (ib. S. 217).

II.

Deres Kongelige Høyhed. Naadigste Cron Prinds og Herre!

I Allerdybeste Underdanighed nedlægges herved Beregning over samtlige under min umiddelbare Bestyrelse værende offentlige Stiftelsers Beholdning til 31. Dec. 1806. Samme udgjør tilhobe 577,842 rd. 40 Skl., hvoraf 1117 rd. 13½ Skl. ere blevne i Contant hos mig, men deraf allerede 250 rd. Qvartals Forskud udbetalt til Herfølge Hospital efter Nota S. 10, og Resten udredes til Vedkommende i Pensioner mod Terminen.¹⁾

Til alle de Kgl. Collegier og Directioner, samt til Amtmænd og Herredspræster leverer jeg Exemplarer af foranførte Beregning.

Anden Betyggelse, end ved offentligt Regnskab fra Tiid til Tiid, som nu herved fierde Gang aflegges for alle og enhver, staaer ikke i min Magt at tilveyebringe. Men slig Publicitet synes da ogsaa at indeholde alt, hvad der retteligen kan udfordres. Mine Formænd gjorde aldrig saaledes Rede. Jeg har min troefaste Amanuensis, Bogholder Strøm at takke for al Orden og Nøyagtighed.²⁾

Naadigste Herre!

Jeg griber denne Leylighed til at udøse i Stilhed med allerunderdanigst Tillid mit Hiertes Qval, Liturgiens forehavende Forbedring efter den Boysenske Plan qvæler mig.

Jeg har over 100 Betænkninger, for det meeste heel vidtløftige, deels trykte, deels skrevne at giennemforske og ordne. Destoværre! Man river kun ned og dadler og sætter i Rette og udkrammer Bitterheder snart til Værge for alt det gamle, snart til Triumf for Alskens Nyt, men uden at nogen vil bygge op, eller selv levere bedre Materialier. Den kiære Biskop Bojsens gode Hierte, som allevegne yttre sig i hans Forsøg, henriver mig og enhver ved Første Læsning, men ved nærmere Prøvelse bliver ey meget tilbage at holde fast om til Almindelig Brugbarhed. Begge mine Med-Commissarier ere af lige Formening, og det er næsten almindelig Stemme i begge Rigerne.

I Følge af Sagens Natur kan ikkun een affatte det allernaadigst befalede Udkast til videre Prøvelse af Med-Commissarier. Jeg som første Mand maae gjøre det.

Det er mig ved mine mange andre, i Sandhed overspendte Anstrengelser aldeles umueligt at blive færdig til den foreskrevne

¹⁾ Jvfr. Theol. Maanedskr. V. (1805), 613 ff: Biskop Balle som Regnskabsfører og Bestyrer af offentlige Penge.

²⁾ Kancelliraad Ludvig Strøm († 1830), kaldes i Vejviseren Bogholder ved de offentlige Stiftelser i Sjællands Stift og Biskoppens Amanuensis.

Termin næstkommende 1ste Julii. Saavel Justitz Raad Lassen, som Dr. Münter befinde det høystfornødent, at vi alle tre indgive allerunderdanigst Ansøgning igiennem Cancelliet om allernaadigst Tilladelse til at udsætte vor allerunderdanigste Indberetning med tilhørende Udkast maaskee i 3 Aar, thi da kiølnedes ogsaa Gemytternes Hede imidlertid, og den gode Sag vilde siden gaae roligere frem.

Men at yttre noget Ønske, som ikke skulde blive D. K. H. til Velbehag, er en Krænkelse for min Dem inderligst hengivne Siæl, hvilken jeg dog helst blandt alle mine Viderværdigheder vilde forebygge. Intet Menneske er vidende om, at jeg fordrister mig til ved denne min tillidsfulde Skrivelse, i Forveyen at betrygge mig den kiære Forvisning at D. K. H. ikke med Mishag seer foranførte Ansøgning giennem Cancelliet i Møde.

Herved skylder jeg min Naadigste Herre troehiertigst Regnskab for min heele derved havende Plan, som ellers Ingen veed af at sige. Sidste Beslutning kommer dog an paa D. K. H. allene. Men jeg forlanger ikke og bør ikke forlange, at have Indflydelse for andre. Ikkun gjør jeg for min Deel ærligst Rede efter samvittighedsfuldt Overleg for den Alvidende Guds Aasyn.

1) Saa liden Forandring i det Gamle, eller Afvigelse fra det Gamle som mueligt kan være.

Efter denne Grundsætning gik jeg frem — ved Lærebog — ved Psalmebog. — Begge Deele lykkedes. Den kiære Almue forbausedes ikke over indbildt nye Troe, den fik Tid til at betænke sig, fik Lov til at vælge selv. Nu læse vi med glad Overbeviisning vor Lærebog i det heele Stift og synge vore Psalmer af Hiertets Fylde, kanskee 5 til 6 Menigheder undtagen, som vist komme med inden Aarets Udgang. Regieringen har ikke havt allermindste Uleylighed her fra Stiftet ved noget Religionens Anliggende, og skal ey heller faae ved Liturgie, som er den allervigtigste Sag — naar frie Haand maatte fortroes mig, ligesom hidtil, til at styre Tingen med Lempelighed efter Omstændigheder. Jeg kommer vist nok til Rette med mine to gode Medhielpere Justitz Raad Lassen¹⁾ og Dr Münter, til hvilke min troefaste Conferenz Raad Malling saa gierne maatte føyes, dersom D. K. H. naadigst tillader, da dog han var et af de virksomste Rcdskaber ved Psalmebogens Indretning. Jeg kom forhen saa vel tilrette med samme Psalme Commission — ligesom forhen med Danske Skole Commission ved Lærebogs Indretning — idel Mænd uden for Cleresiet — der var ellers aldrig blevet noget af. Siden følger Cleresiet enten det vil eller ikke, fordi Folket afnøder de v a n s k e l i g e H o v e d e r Samtykke. Paa Visitatzer i Kirker og Skoler gjorde

¹⁾ Christian Ludvig Lassen (1767—1839), Kancellideputeret.

jeg Brugbarheden følelig, indlysende, men stillede tillige i Menighedens eget Valg, hvad man vilde beqvemme sig til, efterdi vor gode Konge var saa huld og naadig, at han i Henseende til Religion heller vilde skaane end befale. — Og nu gaar alt i skønneste Samdrægtighed frem inden Stiftets Grændser.

Min Vedhængenhed ved det gamle gik aldrig et Skridt uden for Jesu Christi egen udtrykkelige Lære i Evangelierne, sammenordnet efter vor Protestantiske Troesbekiendelse, som jeg af inderste Hierte erkiender for Evangelisk-Christelig og har skrevet paa som ærlig Mand og har kjæmpet for med utrættelig Mund og Pen, mod tøyleløse Friheds Skraalere og selvbudne Religions-Udfeyere, og til sidste Aandedræt skal værge for, om end med Forliis af alt, hvad paa denne Jord agtes for ønskeligt. — Og som derhos efter Kongeloven og allene betrygger vort velsignede Kongehuus i sin lykkelige Enevælde — nu mod fremsnigende Jesuitisme, ligesom tilforn mod brusende Terrorisme.

Tilgiv mig! Allerdyrebareste beste Herre! for hvem jeg gaar i Kamp og Død med froe Siæl, hvad Øyeblik det skal være, at jeg bliver varm.

Mig vitterligen tryller mig ikke smigrende Selvkierlighed, da jeg tvertimod føler, at jeg paa nye bliver et Offer for utallige Mishandlinger, baade paa Dansk og Tydsk. Men lad dem kun bruse — Naar jeg faaer Stunder, slaaer jeg fra mig igien, baade paa Dansk og paa Tydsk, ligesom Tingen falder. Men først og fornemmeligen Folket stemt beroliget, tilfredsstillet, fornøyet — Religion er eneste Klenodie for udødelig Siæl — eneste Værn for Siæl-Frihed — eneste Vognborg for den froe og frelste Samvittighed imod Philosophiskhedens Tyranni, det utaaeligste Despoterie blandt alle Jordens Despotiskheder. Og dette ville nu vore opklarede Jesuiter, ligesom før vore skraalende Terrorister jage os ind under. Ney! Gud lade vor Kronprinds level! Da skeer det ikke. Hele Folket staaer med ham i Kamp, besialet af Christelig Evangelisk Religions-Aand. Jeg har længst allerunderdanigst udbedet mig, i paakommende Fald at blive Feldt-Prest, og jeg skal vist med vore Troes Artikler og vore Triumf-Psalmer, især om jeg maa bære Fanen tillige, med vore kiække Danske Stridsmænd, under vor kiække Frederiks Anførsel jage Satanas selv tilbage. Min Naadigste Herre forlade sin ringeste, men varmeste Tienere sin ubetvingelige Nidkierhed.

2) Inden 2 Aars Forløb er jeg færdig med den heele nye Ritual, til at nedlægges, paa det skønneste afskrevet, for min Naadigste Herre, paa Deres Bord i Deres Cabinet, og der at forblive et heelt Aar til Naadigste Eftersyn ved Leylighed.

Saa gjorde der so genante Friderich der einzige i Preussen: han var det virkelig i sin Tid.

De Berlinske Religions Opklarere havde sammensat en splinternye Liturgie, kosteligen indrettet til at faae Christelig Troe paa Jesu Forløsning sagteligen udmarvet og tilintetgiort. Man hoverede over de kommende Tidens fornumstige Oplysning.

Der alte Fritz lod den ligge paa sit Bord — læste stundum deri — sendte den efter et Aars Forløb tilbage med følgende Paa-tegning: Ich habe das alles gelesen — Aber es soll beym Alten bleiben. O Gud! var hans Efterfølger blevet tilbage med sit ubesindige Religions-Edict — havde nu værende Konge ikke ladet sig forlede til at oplade nyt Raaderum for — saa kaldte Philosopher. Folket havde ikke tabt sin inderligste Forvisning om Christelig Religions G u d d o m m e l i g h e d — ikke tabt sin E n e r g i e i Siæl og Aand, som umuelig kan bestaa mod selvsmigrende Fornumstighed, uden guddommelig positive Autoritet. Det forstaaer Napoleon.

Gjøre nu Europas i Sandhed e n e s t e r e t v i i s e F r e d e r i k det samme.

Efter fuldendt Overveiyelse — Manuscriptet tilstillet Cancelliet med Paategning — Som min beste Herre befaler — til allerunderdanigst Forestilling. Deres Forstand, Allerdyrebareste Kron Prinds, er saa klar, Deres Hierte saa ædelt, retskaffent, fast og mandigt, at vi alle upaatvivleligen takke og velsigne for endelig Resolution fra D e r e s e g e n k r a f t f u l d e H a a n d.

Allerunderdanigst

Nic. Edinger Balle.

Kiøbenhavn d. 31 Mart: 1807.
